Päivämäärä Dnro

Ruokaosasto/Maaseudun kehittämisyksikkö/
Saara Meurasalo

11.10.2017

*Valtiovarainvaliokunnan **maatalousjaosto***
Eduskunta

Viite Asiantuntijakutsu maatalousjaosto keskiviikko 11.10.2015 klo 10:30 / HE 106/2017 vp

30.20.61: Maatilatalouden kehittämisrahasto (Makera)

Maatilatalouden kehittämisrahastoon esitetään myönnettäväksi 49 000 000 euroa.

Maatilatalouden kehittämisrahastosta annetun lain (657/1966) mukaan Maatilatalouden kehittämisrahaston varoja voidaan käyttää maatilatalouden rakenteen parantamiseen, maaseutuelinkeinojen edistämiseen, maaseudun elinolosuhteiden ja toimeentulomahdollisuuksien parantamiseen sekä näiden toimenpiteiden kehittämisen edistämiseen ja em. tarpeisiin liittyvien maa- ja vesialueiden ostamiseen ja vaihtamiseen. Rahaston varoja voidaan käyttää myös muihin kuin tämän lain mukaisiin tarkoituksiin sen mukaan kuin siitä erikseen lailla säädetään. Valtion talousarviossa varoja voidaan osoittaa myös muihin maatilatalouden kehittämistarkoituksiin.

Suurin yksittäinen kohde Maatilatalouden kehittämisrahaston avustusvarojen käytössä ovat maatalouden rakennetukia koskevan lain (1476/2007) mukaiset, kansallisesti rahoitettavat investointiavustukset. Maatalouden investointien rahoitus muodostuu kokonaisuudesta, jossa osa avustusvaroista osoitetaan Manner-Suomen maaseudun kehittämisohjelman rahoituskehyksestä (talousarviomomentti 30.10.40) ja kokonaan kansallisesti rahoitettava osuus Maatilatalouden kehittämisrahastosta.

Ohjelman rahoituskehystä käytetään etupainotteisesti, jotta varmistetaan EU:n rahoitusosuuden kotiuttaminen ohjelmakauden loppupuolella. Lähtökohtana on ollut, että ohjelman loppukautta kohden (varatilanteen mukaan) joitakin toistaiseksi EU-osarahoitteisia kohteita siirrettäisiin kansallisesti rahoitettavaksi.

Investointitukien kokonaistarve ja vaikuttavuus

Maatalouden rakenteen kehittämisen tavoitteena on kilpailukyvyn ja kannattavuuden parantaminen. Investointiavustusvaroja maatilojen rakenteen parantamiseen ja muuhun kehittämiseen arvioidaan tarvittavan ohjelmakaudella 2014–2020 keskimäärin 95 milj. euroa vuodessa. Arvio perustuu MTT:n ja PTT:n selvitykseen ”Maatalouden rakennekehitys ja investointitarve vuoteen 2020” (PTT:n työpapereita 125), jossa vuotuiseksi maatalouden kokonaisinvestointitarpeeksi investointituen kohteissa on arvioitu noin 373 milj. euroa.

Yhtenä keinona maatalouden investointien edistämisessä käytetään valtion takauksia. Valtiontakauksen kohteena olevien lainojen pääomaa saa samanaikaisesti olla maksamatta enintään 80 miljoonaa euroa. Vuoden 2017 alussa Maatilatalouden kehittämisrahaston takaama lainamäärä oli noin 40,1 miljoonaa euroa. Kuluvan vuoden 10 miljoonan euron myöntövaltuus on jaettu loppuun ja valtuutta on esitetty korotettavaksi 4 miljoonaa euroa.

Luonnonvarakeskuksen tutkimuksen ”Maatalouden rakennekehitys ja investointitarve vuoteen 2030” (Luonnonvara- ja biotalouden tutkimus 19/2017) mukaan maatalouden investoinnit ovat eräänlainen moottori, joka pitää maatalouden tuottavuuskasvun, elinkelpoisuuden ja tuotannon kokonaismäärän käynnissä. Investointien hiljentyessä nämä tekijät kääntyvät vähitellen laskuun ja vaikuttavat viimeistään muutaman vuoden viiveellä myös elintarviketeollisuuden kotimaisen raaka-aineen saantiin. Arvioiden mukaan jopa kaksi kolmasosaa investoinneista jäisi tekemättä ilman tukea. Maa- ja metsätalousministeriö on käynnistämässä arviointia, jonka avulla selvitetään mm. maatalouden investointitukien vaikuttavuutta alueiden talouteen ja työllisyyteen. Ensimmäiset tulokset valmistuvat vuoden 2018 aikana.

Maatilatalouden kehittämisrahaston maa- ja elintarviketalouden tutkimus - ja kehittämishankkeet ja niiden vaikuttavuus

Maatilatalouden kehittämisrahaston maa- ja elintarviketalouden tutkimus- ja kehittämismäärärahalla rahoitetaan ensisijaisesti sellaisia soveltavaa tutkimus-, kehittämis- ja selvityshankkeita, jotka kohdistuvat elinkeinon kannattavuuteen ja kilpailukyvyn kehittämiseen kestävällä tavalla tai tuottavat hallinnonalan tehtävien hoitamisessa tarvittavaa tietoa.

Helsingin yliopiston koulutus- ja kehittämiskeskus Palmenian tutkimus- ja kehittämishankkeiden yhteiskunnallisen vaikuttavuuden arviointi valmistui 2015. Nostoina tutkimuksen vaikuttavuudesta mainitaan, että rahoituksella on tuotettu tietopohjaa strategiaprosessien, päätöksenteon ja lainsäädännön pohjaksi. Rahoitus on mahdollistanut suomalaisten tutkijoiden omarahoitusosuuden kansainvälisissä ERA-NET- hankkeissa. Rahoituksen avulla on mm. tunnistettu rehun haittayhdiste, laajennettu valkuaiskasvituotantoa sekä kehitetty toimenpiteitä ilmastonmuutokseen sopeutumisessa.

Maatilojen maksuvalmiusongelmat sekä eläintautien torjunta

Maatilatalouden kehittämisrahaston avulla voidaan reagoida nopeasti ja joustavasti toimintaympäristön muutoksiin ja rahoitustarpeisiin. EU:lla ei ole käytössä vastaavaa rahoitusjärjestelmää, joten tästä näkökulmasta Maatilatalouden kehittämisrahaston toiminnan turvaaminen myös tulevaisuudessa on tärkeää. Tästä ovat esimerkkeinä valtiontakaukset maksuvalmiuslainoille sekä sika-aitauksien rakentamisen tukeminen.

Maatilojen maksuvalmiusongelmien helpottamiseksi annettiin marraskuussa 2016 laki maatiloille vuosina 2016 ja 2017 myönnettävästä valtiontakauksesta (922/2017). Yhteensä Maatilatalouden kehittämisrahastosta takauksia myönnettiin 568 kappaletta 32,4 miljoonaa euroa 46,1 miljoonan lainapääomalle.

Afrikkalaisen sikaruton leviämisen ehkäisemiseksi annettiin valtioneuvoston asetus (422/2017) rakennettaville sikojen ulkotarhojen suoja-aidoille. Ainoa mahdollisuus estää luonnonvaraisten villisikojen ja tarhattujen sikojen pääsy kosketuksiin toistensa kanssa on riittävä aitaus tai eläinten pitäminen sisätiloissa. Aitauksien rakentamisen tukemiseen on osoitettu 1 200 000 euroa Maatilatalouden kehittämisrahaston varoja. Avustusten myöntämistä pyritään jatkamaan myös ensi vuonna.

Maatilatalouden kehittämisrahaston taloudellinen tilanne

Rahaston käytettävissä olevat tulot muodostuvat lainasaamisista, edelliseltä vuodelta siirtyvistä sitomattomista varoista sekä mahdollisista talousarviosiirroista. Maatilatalouden kehittämisrahaston käytettävissä arvioidaan vuonna 2017 olevan tuloja yhteensä noin 125 miljoonaa euroa. Käytettävissä olevien varojen määrän arvioidaan vähenevän siten, että vuonna 2020 varoja olisi käytettävissä noin 34 miljoonaa euroa. Maatilatalouden kehittämisrahaston tase oli vuoden 2016 lopussa noin 331,5 miljoonaa euroa. Taseesta huomattava osa on jo sidottu myönnettyihin, mutta vielä nostamattomiin investointiavustuksiin. Tämän takia on tärkeää varmistaa Maatilatalouden kehittämisrahaston tulojen riittävyys myös jatkossa.

Arvio Maatilatalouden kehittämisrahaston tulevaisuudesta

Maatilatalouden kehittämisrahaston tulevaisuuden vaihtoehdoista on valmistunut työryhmän muistio huhtikuussa 2012 (Maatilatalouden kehittämisrahaston (MAKERA) tulevaisuuden vaihtoehtoja valmistelevan työryhmän muistio, Helsinki 2012.) Työssään työryhmä tarkasteli kolmea eri vaihtoehtoa rahaston tulevaisuudeksi; toiminnan jatkamista nykyisin tavoin, rahaston toimintojen siirtämistä talousarvioon tai muuta muuttamista sekä rahaston lakkauttamista kokonaan.

Vuonna 2015 tilanpidon aloittamisavustusten ja EU-osarahoitteisen investointiavustusten rahoitus siirrettiin valtion talousarvioon. Siirrolla oli merkittävä vaikutus Maatilatalouden kehittämisrahaston varojen käyttöön. Jotta ohjelmakauden lopussa pystytään varmistamaan EU-rahoituksen kotiutus, maaseutuohjelman rahoituskehystä käytetään etupainotteisesti. Käytännössä tämä tarkoittaa, että ohjelman toteutuksen alkuvaiheessa suurin osa

investointiavustusten rahoituskohteista on EU-osarahoitteisia ja loppukautta kohden kohteita siirretään enenevissä määrin Maatilatalouden kehittämisrahastosta rahoitettaviksi.

Valtiontalouden tarkastusvirasto on aloittanut syksyllä 2017 tuloksellisuustarkastuksen rahastojen pääoman käytöstä. Tarkastuksen tavoitteena on selvittää rahastoihin sitoutuneen pääoman käytön tarkoituksenmukaisuutta ja tehokkuutta pitkäjänteisen toiminnan näkökulmasta. Tarkastuksessa selvitetään mm. Maatilatalouden kehittämisrahaston osalta, miten sen toiminta on turvattu pitkällä aikavälillä. Tarkastuskertomuksen suunniteltu julkaisuajankohta on huhtikuu 2018.

Maaseudun kehittämisohjelman rahoituskausi 2021–2027

Euroopan unioni valmistelee parhaillaan seuraavaa rahoituskautta 2021–2027. Yhtenä uutena rahoitusvaihtoehtona on esitetty maatalousrahoitukseen rahoitusvälineiden käyttöönottoa. Tätä varten arvioidaan Maatilatalouden kehittämisrahaston soveltuvuutta kansallisen rahoitusvälineen pohjaksi. Tietoa haetaan eri EU-maiden mukaan lukien Suomessa käytössä olevista rahoitusvälineistä. Esim. teollisuus- ja elinkeinoministeriö on ottanut käyttöön ns. PK- yritysaloite- rahoitusvälineen, jonka takana on mm. Euroopan rakennerahastoja. Virossa rahoitusvälineen takana on kansallinen rahasto.

Maatilatalouden kehittämisrahastoa voidaan osittain jo tällä hetkellä hyödyntää rahoitusvälineen tavoin, sillä maatilatalouden kehittämisrahastosta myönnetään maatalouden investointeihin valtiontakauksia ja aikaisemmin rahastoa on käytetty myös laajemmin maatalousyritysten lainoitukseen.

Rahaston turvattu pääomitus, käytännössä valtion talousarviosta, antaisi Maatilatalouden kehittämisrahaston johtokunnalle hyvät lähtökohdat Maaseudun kehittämisohjelman tulevan rahoituskauden 2021–2027 rahoitusvälineen suunnitteluun.